

พุทธศาสนากับคุณค่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ ยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมและการปกครอง

ผศ.บัญญัติ จำปารักษ์

อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตอุบลราชธานี

ความนำ

จากสภาพการเป็นอยู่ของสังคมโลกปัจจุบันในประเทศต่างๆ ของเอเชียและประเทศในโลกที่สาม จนทำให้ทั่วโลกกำลังประสบปัญหาอันยิ่งใหญ่ที่หาทางแก้ไขได้ยาก คือ เศรษฐกิจตกต่ำ ทรัพยากรธรรมชาติขาดแคลน น้ำมันแพง เนื้อวัวแพง เกิดเงินเฟ้อยั่งยืน ค่าแรงงานตกต่ำ สินค้าต่างๆ มีราคาแพง ตามกันเป็นวัฏจักรทั้งสินค้าอุปโภคบริโภค เพราะระบบอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม มีการพัฒนาภายใต้ระบบทุนนิยมและกระแสโลกาภิวัตน์ ที่มีประเทศสหรัฐอเมริกา ยุโรปตะวันตกและญี่ปุ่น จีน เป็นผู้กำหนดบทบาทวิธีการและทิศทางอยู่เบื้องหลัง เพื่อตัดวงจรผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากประเทศที่สามภายในอุคมการณ์ คำว่า การพัฒนา (Development) และโลกาภิวัตน์ (Globalization) ซึ่งเป็นวิธีสร้างความเสมอภาคให้มนุษย์เป็นแบบเดียวกันทั่วโลกเพื่อความสุขที่ยั่งยืนของสังคม^๑

จากสงครามโลกครั้งที่ ๒ โครงสร้างของเศรษฐกิจโลกได้เปลี่ยนแปลงไป ในสังคมโลกไม่สามารถที่จะดำเนินนโยบายสาธารณะให้สามารถตอบสนองผลประโยชน์และความต้องการของกลุ่มต่างๆ ในสังคมได้อย่างประสานสอดคล้องจึงทำให้เกิดความขัดแย้งทางสังคมจากความสุขชั่วภายในสังคมและระหว่างสังคมระหว่างคนรวยกับคนจน ด้วยเหตุนี้ การเกิดขึ้นของระบบการเมืองนั้น ปัจจัยประการหนึ่ง คือ การใช้การเมืองเป็นเครื่องในการจัดการความขัดแย้งในด้านต่างๆ ของประชากรที่อาศัยอยู่ในรัฐหรือชุมชนต่างๆ เพื่อให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้รับโอกาสทั้งในแง่ของทุน ความเสมอภาค ความเท่าเทียม และการดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีของกลุ่มคนต่างๆ จะเห็นได้ว่า ระบบเศรษฐกิจ (Economy) ระบบการเมือง การปกครอง (Politics) จึงมีความสัมพันธ์และเกี่ยวเนื่องเชื่อมต่อกันและเกี่ยวกลั่นกันอย่างเป็นระบบระเบียบยกตัวอย่างเช่น ระบบเศรษฐกิจที่ดีจะช่วยเกื้อหนุนและเป็นปัจจัยให้ระบบสังคมเคลื่อนไหวอย่างราบรื่นในขณะที่ระบบสังคมที่ดีก็จะเกื้อหนุนให้ระบบการเมืองและการปกครองดำเนินไปอย่างไม่สะดุดเป็นต้น^๒

^๑ เพียงขวัญ อัมพันธุ์เปรม, พระพุทธศาสนากับจริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๙๖.

^๒ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, ผศ.ดร. พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ, (กรุงเทพมหานคร : เชนจูรี, ๒๕๕๔), หน้า ๑๗๘.

พระพุทธเจ้าทรงนำเสนอตัวอย่างของการแก้ปัญหาในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำเสนอสาเหตุของตัวสาเหตุที่แท้จริง ตลอดจนแนวทางการแก้ปัญหาแบบยั่งยืนเอาไว้ใน “กฎทนต์สูตร” และยุทธศาสตร์แห่งการพัฒนาเศรษฐกิจแบบยั่งยืนทั้ง ๕ ขั้นตอน ผู้เขียนจะนำมาเสนอดังต่อไปนี้

จากสิ่งเหล่านี้เป็นอุดมการณ์ที่สวยหรูและเป็นแนวคิดที่มีความปรารถนาดีประเทศที่ร่ำรวยที่มอบให้แก่ประเทศยากจนกว่าจริงหรือไม่ หรือเป็นการใช้ความรู้ความสามารถที่เหนือกว่าเพื่อการล่าอาณานิคมเหมือนในอดีตเพียงแต่เปลี่ยนจากการยึดครองโดยตรง เป็นการสร้างสถานการณ์ในรูปแบบต่างๆ อาทิ การช่วยเหลือ โดยกองทุนส่งเสริมสถาบันการเงิน การลดทอนอำนาจของรัฐบาลโดยมีบริษัทเงินทุนข้ามชาติเข้ามาลงทุนของประเทศนั้นๆ เป็นผู้ดำเนินการ เช่น บิกซี โลตัส เป็นต้น ดังที่ ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวินวัฒน์ ได้อธิบายว่า คำว่าการค้าเสรี การพัฒนา ตลอดจนโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันล้วนเป็นเครื่องมือทางอุดมการณ์ (Ideology) ที่มหาอำนาจตะวันตกสร้างขึ้น เพื่อให้เกิดเป็นภาพลวงตาว่าการยึดครองทางเศรษฐกิจของโลกที่หนึ่งที่มีตามโลกที่สามนั้นได้ดำเนินการไปบนความถูกต้องแล้ว แต่แท้จริงแล้วเป็นแผนในการตักตวงผลประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอุดมสมบูรณ์ เพื่อสร้างความได้เปรียบและความร่ำรวยให้แก่ตนเอง ผลของการพัฒนานั้นได้สร้างปัญหาต่างๆ ไปทั่วทุกมุมแห่งโลก ความสุข ความเสมอภาคไม่เคยปรากฏ มีแต่ความขัดแย้งการทำลายความสมดุลของสรรพสิ่งจนเกิดภัยธรรมชาติ ภาวะโลกร้อนเกิดวิกฤตไปทั่วโลก ประเทศที่สามจึงเป็นเหยื่อของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอย่างถอนตัวไม่ขึ้น หรือที่เรียกว่าไม่รู้^๗

ทำอย่างไรเราจะออกจากระบบทุนนิยมได้ ท่านผู้อ่านครับ อะไรเป็นเครื่องมือที่แท้จริงที่จะช่วยให้มนุษยชาติเป็นสุขแบบยั่งยืน สิ่งเหล่านี้เป็นคำถามที่ต้องการคำตอบจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับ การกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ในส่วนปัจเจกก็ควรตระหนักในคำถามนี้ได้เช่นกัน เพื่อการรับมือกับกระแสทุนนิยมแบบโลกาภิวัตน์และระบบอาเซียนกำลังดำเนินการอยู่ปัจจุบันนี้ ในส่วนของประเทศไทยนั้น เราประสบกับความล้มเหลวในการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมืองจากการใช้ระบบทุนนิยมตะวันตกพัฒนาประเทศมาไม่น้อยกว่า ๕๐ ปี ของการพัฒนา ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๔๐) ถึงปัจจุบัน ผลการพัฒนาอยู่ในสภาพเศรษฐกิจดีขึ้น แต่สังคมมีปัญหาเพราะขัดแย้งทางการเมือง การพัฒนาไม่ยั่งยืนเป็นต้น ในด้านปัจเจกชนคนในชนบทมีความหวังจะได้ความเจริญร่ำรวยอยากเสพสุขตามแบบคนรวย จึงพากันอพยพย้ายถิ่นทิ้งวิถีชีวิตชาวชนบทที่เคยอยู่อาศัยกับธรรมชาติแบบพอเพียงมีความสุข เปลี่ยนมาฝากชีวิตไว้กับเงินตรา เข้าเมือง

^๗ เพียงขวัญ อำพันรุ้งเปรม, พระพุทธศาสนากับจริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๙๗.

หางานทำทั้งที่ยังไม่มีความรู้ความสามารถ ทำอย่างไรก็แข่งขันกับคนเมืองไม่ได้ ทำยสุดต้องตกงาน ชีวิตดำรงอยู่อย่างแร้นแค้นยากลำบาก รายจ่ายสูงกว่ารายได้ ปัญหาสังคมเกิดตามมามากมาย เช่น ชุมชนแออัด อาชญากรรม ยาเสพติด การค้าประเวณี การลักพาเด็ก การทำแท้งที่เป็นข่าวทางสื่อต่างๆ และความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมเป็นต้น และการเป็นทาสเทคโนโลยีที่ต้องซื้อหามาในราคาแพง เสียค่าบริการมากขึ้นทั้งที่มีความจำเป็นในการใช้งานให้เกิดคุณประโยชน์ไม่คุ้มค่า เช่น โทรศัพท์เคลื่อนที่ (มือถือ) จะเห็นว่า นิสิตนักศึกษา เด็ก เยาวชน พ่อค้าแม่ค้า คนขับมอเตอร์ไซด์รับจ้าง ชาวสวนชาวไร่ ชาวนา ทุกคนใช้กันหมด ถ้าใครไม่ใช่โทรศัพท์มือถือ คนนั้นผิดปกติ เดือนหนึ่งต้องมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นอย่างมากเพราะเราใช้ชีวิตตามแฟชั่นนิยม มากกว่าการได้ประโยชน์ที่เป็นคุณค่าแท้หรือไม่ ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นมากกว่าความเจริญทางวัตถุพร้อมความสุขที่หายไป ปัจจุบันนี้คนกลุ่มชาวไร่ชาวนากำลังตื่นตัวรู้ทันหันมาใช้ศาสตร์พระราชาศรษฐกิจพอเพียง ตามรอยพ่อ แต่ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น ราคาสินค้าตกต่ำ เช่นยางพารา เป็นต้น ขอฝากผู้เกี่ยวข้องนำไปทบทวนพิจารณาด้วย^๔

ในกฎทันตสูตร เราจะเห็นการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจในเชิงพุทธทั้งในมิติของหลักการ วิธีการ และข้อปฏิบัติตนของฝ่ายบริหารที่มีหน้าที่บริหารบ้านเมืองให้มีความเจริญก้าวหน้า ตามยุทธศาสตร์แห่งการพัฒนาเศรษฐกิจแบบยั่งยืนทั้ง ๕ ขั้นตอน โดยจัดตามลำดับความสำคัญ ดังต่อไปนี้คือ^๕

ยุทธศาสตร์ขั้นที่ ๑ : แก้ปัญหาพื้นฐานที่ต้นเหตุคือความยากจน

เริ่มต้นด้วยการปราบผู้ร้ายแบบถอนรากถอนโคนโดยหลีกเลี่ยงวิธีเผชิญหน้าคือลงโทษผู้กระทำความผิด แต่ใช้วิธีแก้ไขทางอ้อมคือ หันไปแก้ที่ต้นเหตุของปัญหาคือความยากจนที่มีสาเหตุมาจากเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ โดยการส่งเสริมให้ผู้ที่ขยันขันแข็งในอาชีพการงานได้มีกำลังใจและมีทุนในการประกอบ การโดยใช้วิธีการ ๓ ประการ คือ

- ๑) ให้โอกาสแก่กลุ่มเกษตรกรซึ่งเป็นประชาชนในระดับรากหญ้าที่ถือว่าเป็นคนกลุ่มใหญ่ของประเทศ
- ๒) ให้ทุนแก่กลุ่มพ่อค้าเพื่อความหมุนเวียนและความสั่นไหวของระบบเศรษฐกิจ
- ๓) ดูแลรักษาผลประโยชน์และสวัสดิการของข้าราชการซึ่งถือเป็นตัวแทนของประเทศ และเป็นผู้ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างฝ่ายบริหาร รัฐบาล และประชาชน

^๔ เพียงขวัญ อัมพันธ์เปรม, พระพุทธศาสนากับจริยศาสตร์, หน้า ๙๘.

^๕ พระมหาทรรษา ธมฺมหาโส, ผศ.ดร. พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ (บทความ), (กรุงเทพมหานคร : ๒๑ เซ็นจูรี, ๒๕๕๔), หน้า ๑๘๗.

ยุทธศาสตร์ดังกล่าวนี้เป็นการแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้อย่างตรงจุด กล่าวคือเมื่อรัฐเข้าไปส่งเสริมกลุ่มบุคคลทั้ง ๓ กลุ่มที่มีความขยันทำมาหากินแล้ว กลุ่มเกษตรกร กลุ่มพ่อค้า และกลุ่มข้าราชการ ทำให้ประมาณ และทรัพยากรของประเทศที่หมดไปจากการช่วยเหลือนั้นเกิดผลงอกงามไพบูลย์ขึ้น โดยสมบูรณ์ อนึ่ง ประชาชนทั้ง ๓ กลุ่มนี้นั้นถือได้ว่าเป็นเสมือนเครื่องยนต์สามตัวที่จะขับเคลื่อนอำนาจและประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้คนดีมีกำลังใจในการชวนชวนประกอบอาชีพของตน เพื่อเป็นต้นแบบของคนที่ดีมีคุณธรรม เป็นระบบที่ยั่งยืนบ้านเมืองอยู่ร่มเย็นเป็นการเตรียมความพร้อมในการก้าวเข้าสู่กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ขั้นที่ ๒ : สร้างเครือข่ายบริหารประเทศ

สาเหตุที่ต้องทำเช่นนี้ ก็เพื่อเป็นกุศโลบายในการสร้างแนวร่วมในการบริหารประเทศเนื่องจากกลุ่มบุคคล ๔ กลุ่ม คือ

- ๑) เจ้าผู้ครองเมืองที่อยู่ในนิคมและอยู่ในชนบททั่วพระราชอาณาเขต
- ๒) อำมาตย์ราชบริพารที่อยู่ในนิคมและอยู่ในชนบททั่วพระราชอาณาเขต
- ๓) พรหมณ์มหาศาลที่อยู่ในนิคมและอยู่ในชนบททั่วพระราชอาณาเขต
- ๔) คหบดีผู้มั่งคั่งที่อยู่ในนิคมและอยู่ในชนบททั่วพระราชอาณาเขต

ถือว่าเป็นบุคคลระดับสูงที่มีอิทธิพลทางสังคมและด้านการเมือง ทั้งยังมีสติปัญญาทรัพย์สินและง่ายต่อการขยายเครือข่าย เพราะมีเครือข่ายที่ขยายครอบคลุมอยู่ในสังคมในวงกว้างถือเป็นการวางหมากอย่างชาญฉลาด เพื่อความสำเร็จได้ง่ายขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสร้างระบบที่เป็นพันธมิตร (Alliance) เพื่อช่วยในการกระจายอำนาจไปสู่ระดับมหภาคอีกด้วย

จากหลักการสร้างเครือข่ายดังกล่าว จะเห็นได้ว่าส่งผลให้กระบวนการในการพัฒนาเศรษฐกิจของพระเจ้ามหาวิชิตราชดำเนินไปอย่างคล่องตัวไม่ติดขัดเนื่องจากมีกัลยาณมิตรที่ดีคอยส่งเสริมและสนับสนุนให้ความช่วยเหลือตลอดสาย เปรียบเหมือนแม่เหล็กที่ทรงพลัง พลังแห่งความดึงดูดของแม่เหล็กนั้นย่อมดึงดูดนำพาโลหะเหล็กประเภทเดียวกันให้มารวมตัวกันเป็นอนุภาคที่มีมวลรวมมากยิ่งขึ้น ดังเช่นตัวอย่างของพระเจ้ามหาวิชิตราช ด้วยเหตุที่พระองค์ทรงสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคลทั้ง ๔ จนเกิด “พันธมิตร” แล้วการประกอบพิธีบูชามหาอายุของพระองค์จึงสำเร็จลุล่วงอย่างดี กล่าวคือพันธมิตรเหล่านั้นนอกจากจะเห็นด้วยกับพระองค์แล้ว ยังนำทรัพย์สมบัติมากมายของพวกเขาถวายด้วย แต่พระองค์ไม่ทรงรับ ด้วยเหตุผลที่ว่า พระราชทรัพย์ของพระองค์มาจากภาษีอากรที่ชอบธรรมของราษฎรนั่นเอง บุคคลทั้ง ๔ พวกจึงได้นำทรัพย์ของตนเหล่านั้นยกขึ้นในทิศทั้ง ๔ ของหลุมยัญแล้วแจกทานเหล่านั้นให้กับประชาชนเพื่อเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมต่อไป แนวทางนี้ ถือได้ว่าเป็นการ

แบ่งปันผลประโยชน์ของตัวเองกลับคืนไปร่วมพัฒนาชุมชนต่างๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคม ทำให้สังคมเกิดสุขยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ขั้นที่ ๓ : สร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชน

ขั้นตอนต่อไปได้แก่การสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่น (Trust) ให้แก่ประชาชนทั้งประเทศ ด้วยการรับรองคุณสมบัติทั้ง ๘ ประการของพระเจ้ามหาวชิตราชผู้เป็นเจ้าของพิธี ว่าเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเพียบพร้อมที่สุด เหมาะสมที่สุดในการทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองประเทศและเป็นประธานในพิธีมหาโยถุที่ทำ นอกเหนือจากนั้นคุณสมบัติของผู้ประกอบพิธี ได้แก่ พราหมณ์บุโรหิต ก็เป็นสิ่งที่ถูกนำมาพิจารณาประกอบด้วย กล่าวคือจะต้องมีคุณลักษณะถึง ๔ อย่างเท่านั้น ซึ่งนับเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของมหาโยถุ จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบทั้ง ๑๖ ประการนี้ กล่าวคือ อนุมติ ๔ ประการ คือ

- ๑) เจ้าผู้ครองเมืองที่อยู่ในนิคมและอยู่ในชนบททั่วพระราชอาณาเขต
 - ๒) อำมาตย์ราชบริพารที่อยู่ในนิคมและอยู่ในชนบททั่วราชอาณาจักร
 - ๓) พราหมณ์มหาศาลที่อยู่ในนิคมและอยู่ในชนบททั่วพระราชอาณาเขต
 - ๔) คหบดีผู้มั่งคั่งที่อยู่ในนิคมและอยู่ในชนบททั่วพระราชอาณาเขตเป็นต้น
- ในที่นี้จะได้นำกล่าว ๔ ประการเท่านั้น

ยุทธศาสตร์ขั้นที่ ๔ : สร้างความเข้มแข็งให้ผู้ปกครอง

เป็นยุทธศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องของความมั่นใจให้กับผู้ปกครองประเทศให้มีความเข้มแข็งแก่กล้า และเป็นตัวของตัวเองในสิ่งที่ตนกำลังปฏิบัติอยู่ว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องสมควรดีแล้ว ทั้งยังป้องกันความรู้สึกสงสัยไม่มั่นใจในแนวทางนั้น ๆ ซึ่งจะส่งผลออกมาในด้านลบ หากผู้นำมีความอ่อนแอก็ไม่สามารถปกครองประชาชนคนทั่วประเทศได้ สาเหตุที่พราหมณ์บุโรหิตแนะนำให้พระเจ้ามหาวชิตราชปฏิบัติตามโยถุพิธี ๓ ประการนั้นคือ

๑. เมื่อพระองค์ปรารถนาจะทรงบูชามหาโยถุก็ไม่ควรทำความเดือดร้อนพระทัยว่า กองโภคสมบัติอันยิ่งใหญ่ของเราจักสิ้นเปลือง
๒. เมื่อพระองค์กำลังทรงบูชามหาโยถุอยู่ก็ไม่ควรทำความเดือดร้อนพระทัยว่า กองโภคสมบัติอันยิ่งใหญ่ของเรากำลังสิ้นเปลืองไป
๓. เมื่อพระองค์ทรงบูชามหาโยถุแล้วก็ไม่ควรทำความเดือดร้อนพระทัยว่า กองโภคสมบัติอันยิ่งใหญ่ของเราได้สิ้นเปลืองไปแล้ว

ก่อนการบูชาโยกก็เนื่องมาจากกุศโลบายในการชำระจิตใจของผู้ประกอบพิธีให้สะอาด สบายใจ ไม่เดือดร้อนกังวลใจในกองโภคสมบัติอันยิ่งใหญ่ที่ต้องถูกใช้ไปกับพิธีนั้น ทำให้การบูชานั้นถึงความสมบูรณ์ ได้รับอรรถประโยชน์ครบถ้วนตามหลักของพระพุทธศาสนาดังในคัมภีร์ปรมัตถโชติกา สุตตนิบาต อรรถกถาขุททกนิกาย ได้อธิบายไว้ว่า ได้แก่ “ยัญญุสสัมปทา” หมายถึง ความสมบูรณ์ของการบูชาครบ ๓ กาล คือ ๑) ก่อนให้ก็มีใจดี ๒) ขณะให้ ก็ทำจิตให้ผ่องใส ๓) ครั้นให้แล้วก็มีใจ^๖

หรือกล่าวอีกในนัยหนึ่งคือ เป็นกุศโลบายในการวางใจให้เป็นกลางกับการลงทุนในรูปแบบของการทำมหานานให้กับประชาชนของพระองค์ ซึ่งเป็นหนึ่งในกระบวนการในการพัฒนาเศรษฐกิจและการปกครองในระดับมหภาค อันจำต้องอาศัยเวลาและความอดทนเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์เป็นรูปธรรมได้ในปฏิบัติยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ขั้นที่ ๕ : ส่งเสริมและสนับสนุนคนดี

การที่พราหมณ์ปุโรหิตทูลถวายคำแนะนำ ๑๐ อย่างก่อนที่พระเจ้ามหาวชิตราชจะทรงทำพิธีบูชาโยกนั้น มีวัตถุประสงค์ ๒ ประการ ด้วยกัน ได้แก่

๑. เพื่อปรับสภาพจิตใจของพระเจ้ามหาวชิตราชให้สะอาดก่อนทำพิธีบูชาโยก กล่าวคือให้พระองค์ทรงเจริญอุเบกขาธรรม ไม่ให้เกิดเดือดร้อนพระทัย วางพระทัยของพระองค์ให้เป็นกลาง ไม่ยินดีหรือเกิดความทุกข์เมื่อเผชิญกับประชาชนพวกประพตีกุศลกรรมบถ

๒. เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้คนดีได้มีโอกาสได้ทำความดี กล่าวคือให้พระองค์ทรงเจาะจงเลือกสนับสนุนเฉพาะที่วันชาติจากการประพตีกุศลกรรม ๑๐ ประการมีการฆ่าสัตว์และลักทรัพย์เป็นต้น แล้วจึงทรงบูชา ทรงบริจาต ทรงอนุโมทนา และทรงทำพระทัยให้เลื่อมใสเนื่องจากในพิธีจะมีทั้งคนดีและคนไม่ดีปนกัน มิเช่นนั้น พระทัยของพระเจ้ามหาวชิตราก็อาจจะหม่นหมองไม่บริสุทธิ์ ซึ่งไม่ก่อให้เกิดผลดีแต่ประการใด

การดำเนินตามยุทธศาสตร์ทั้ง ๕ ประการนั้น พระพุทธเจ้าทรงตรัสย้ำในประเด็นนี้เอาไว้ว่า น่าสนใจว่า ยัญพิธีที่พระเจ้ามหาวชิตราชทำนั้นไม่มีการเบียดเบียนทำให้สัตว์ใด ๆ ต้องเดือดร้อนแม้แต่วัวเดียว ไม่มีการฆ่าโค แพะ แกะ ไก่ สุกร เป็นต้น ที่เขาพูดกันว่า เป็นแพะรับบาปก็ไม่มี ไม่มีการตัดต้นไม้เพื่อมาทำหลักบูชาโยกไม่ต้องเกี่ยวหญ้าคาเพื่อเบียดเบียนสัตว์อื่น แม้ประชาชนผู้ที่เป็นทาสคนรับใช้ กรรมกรของพระเจ้ามหาวชิตราก็ไม่ถูกลงอาญา ไม่มีผู้เดือดร้อนเพราะไม่มีใครถูกบังคับให้มาร่วมพิธี ยัญพิธีนั้น ยัญพิธีนั้นสำเร็จลงเพียงเพราะเนยใส น้ำมัน เนยข้น นมเปรี้ยว น้ำผึ้ง และน้ำอ้อยเท่านั้น^๗

^๖ ขุ.สุ.อ.(บาลี) ๒/๕๑๒/๒๔๑.

^๗ ที.สี.(ไทย) ๙/๓๔๕/๑๔๔.

บทสรุป

พุทธศาสนากับคุณค่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมและการปกครอง พระพุทธศาสนามองว่า เศรษฐกิจมีความสำคัญเป็นอย่างมาก การที่จะเข้าไปแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจพอเพียงตามรอยพระเจ้าอยู่หัว รัชการที่ ๙ ให้อย่างยั่งยืนนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่าง ในการพิจารณาประกอบ เช่น แกไขที่ระบบเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การส่งเสริมให้บุคคลในสังคมได้มีคุณธรรม คือจริยธรรมและศีลธรรมควบคู่กันไป ส่งผลให้เกิดพัฒนาการใน ๒ มิติคือภายนอกได้แก่สิ่งแวดล้อม และภายในได้แก่จิตใจ ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้ชี้ว่า การสร้างความพร้อมทั้งทางเศรษฐกิจจึงเป็นภารกิจสำคัญที่ต้องทำ แต่เราจะต้องให้ความเจริญก้าวหน้าพร้อมทั้งทางเศรษฐกิจนั้นสัมพันธ์กับจุดหมาย โดยให้เป็นไปเพื่อจุดหมาย คือให้เกิดคุณภาพชีวิต ซึ่งทำให้มนุษย์พร้อมที่จะสร้างสรรค์หรือปฏิบัติเพื่อชีวิตที่ดีงามจึงเรียกว่า เศรษฐกิจศาสตร์หรือศาสตร์พระราชารวม เศรษฐกิจเพื่อคุณภาพชีวิต^๔

การอยู่ร่วมกันของมนุษย์โลกนี้ประกอบไปด้วยระบบต่างๆ ที่เปรียบเสมือนลูกโซ่หรือฟันเฟืองจำนวนมากที่เกาะเกี่ยวสัมพันธ์กันอยู่ เมื่อระบบเศรษฐกิจซึ่งเป็นฟันเฟืองตัวใหญ่ตัวหนึ่งอยู่ในสถานะที่เป็นปรกติหรือดี ประชาชนไม่ยากจน ไม่มีความลำบากในการทำมาหากินแล้ว ก็จะส่งผลต่อฟันเฟืองตัวอื่นๆ ได้แก่ระบบสังคม คือคนในสังคม ประชาชนในประเทศก็จะมีคุณภาพการเมืองและการปกครองก็ราบรื่นไม่สะดุดติดขัด และในท้ายที่สุดความสันติสุขก็จะเกิดขึ้นกับสังคมๆ นั้น

จะเห็นว่า พระพุทธเจ้าทรงยกเรื่องพระเจ้ามหาราชิตราขีขึ้นมาแสดงเป็นตัวอย่างเพื่อให้พราหมณ์นำไปปฏิบัติในการทำพิธีบูชาขี ในพระสูตรนี้พระพุทธองค์ทรงต้องการที่จะให้เห็นถึงข้อบกพร่อง การแก้ปัญหาเท่าที่ปฏิบัติสืบๆ มา เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในสังคมมักจะมองออกไปนอกตัวจนเกินไป เช่น มองไปที่อำนาจเหนือธรรมชาติเป็นผู้ทำให้เกิดปัญหาในสังคม เป็นต้น เมื่อมองปัญหาพลาดก็จะนำไปสู่การแก้ปัญหาพลาดเช่นเดียวกัน แทนที่จะกลับมามองที่สังคมว่ามีปัญหาอะไร และอะไรเป็นสาเหตุของปัญหานั้นแล้วจะดำเนินไปสู่การแก้ไขอย่างไร กลับเบนความสนใจไปสู่สิ่งที่อยู่นอกเหนือสังคม เลยเป็นที่มาของการแก้ปัญหาด้วยการทำพิธีบวงสรวงเอาใจเทพเจ้า สิ้นเปลืองงบประมาณแผ่นดินไปโดยเปล่าประโยชน์

เมื่อได้ชี้ให้เห็นถึงการแก้ปัญหาและวิธมองปัญหาที่ไม่ถูกต้องแล้ว พระพุทธองค์ทรงพยายามที่จะประยุกต์การแก้ปัญหาสังคมด้วยพิธีบูชาเทพเจ้าแบบใหม่ด้วย กล่าวคือ ผู้รับเครื่องบูชาขีแทนที่จะเป็นเทพเจ้าเหมือนแต่ก่อน ก็ให้นำเอาเครื่องบูชาเหล่านั้นไปให้ประชาชนที่เดือดร้อนแทน คือให้การ

^๔ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, ผศ.ดร. พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ (บทความ), (กรุงเทพมหานคร : ๒๑ เซ็นจูรี, ๒๕๕๔), หน้า ๑๘๗.

สนับสนุนส่งเสริมอาชีพของประชาชน เพราะผู้ประสบปัญหาคือประชาชนไม่ใช่เทพเจ้า เมื่อประชาชนมีปัญหาเรื่องเศรษฐกิจ ผู้สมควรได้รับการแก้ปัญหาที่น่าจะเป็นประชาชน นอกจากนั้นในการมองปัญหาสังคม พระองค์ทรงมองปัญหาแบบองค์อันเป็นการเชื่อมโยงแนวความคิดทั้งหมดเข้าด้วยกัน มิได้มองแบบแยกส่วน กล่าวคือ ปัญหาโจรกรรม และอาชญากรรมที่ปรากฏอยู่นั้น มีช่องทางสื่อต่างๆ แทบทุกวัน ส่วนใหญ่มีรากฐานมาจากปัญหาเรื่องเศรษฐกิจ ถ้ามีว่ไปแก้ปัญหาโจรกรรมหรืออาชญากรรมโดยไม่สนใจปัญหาที่รากฐานจริงๆ ก็นับเป็นเรื่องที่ยากต่อการดำเนินการแก้ไขให้สำเร็จ เพราะเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว เศรษฐศาสตร์การเมืองตามนัยแห่งกฎทันตสูตรที่พระพุทธเจ้าได้ทรงเน้นให้เห็นถึงการปราบปรามผู้อย่างเด็ดขาด ด้วยการส่งเสริมเศรษฐกิจ โดยมองเห็นว่า เมื่อทุกคนอยู่ดีมีความสุขทางด้านร่างกายในระดับหนึ่งแล้ว เรื่องการลักเล็กขโมยน้อย โจรผู้ร้ายก็จะค่อยๆ หดไปจากสังคม สังคมก็จะเกิดความสันติสุขอย่างแท้จริงหากดำเนินนโยบายเชิงรุกด้วยหลักยุทธศาสตร์ ๕ ประการ ตามแนวพุทธดังกล่าว^๙

เอกสารอ้างอิง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ (Buddhist Economics). พิมพ์ครั้งที่ ๙, กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., ๒๕๔๘.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, ผศ.ดร. พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ. กรุงเทพมหานคร : ๒๑ เซ็นจูรี่, ๒๕๕๔.

เพียงขวัญ อำพันธ์เปรม. พระพุทธศาสนากับจริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

^๙ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, ผศ.ดร. พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ, (กรุงเทพมหานคร : ๒๑ เซ็นจูรี่, ๒๕๕๔), หน้า ๑๙๔-๑๙๕.